

CURRENT PRIORITIES OF THE MONETARY MECHANISMS OF CRISIS MANAGEMENT

კრიზისის მართვის მონეტარული მექანიზმების თანამედროვე პრიორიტეტები

Marina Tabatadze

Doctor of Economics,

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University

Assistant Professor at the Faculty of Economics and Business,

Tbilisi, 2, University str. 0186, Georgia

tabatadze_marina@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-1771-9762>

Abstract. Contemporary anti-crisis strategy is characterized by important particularities with several effects. First, it becomes impossible to develop a single unified model of crisis management. Second, the role of non-economic crisis-causing factors increases compared to economic determinants. Third, it becomes difficult to correctly predict the consequences of the crisis and thus, the effects of the anti-crisis strategy. Consequently, the success of the post-crisis rehabilitation of the countries' economies depends significantly not only on the effective realization of their own plan, but also, in general, on the specificities of the global economy and on the ability of the world markets to overcome the negative consequences of the crisis.

The global character of the problems requires new types of scientific research out of which the development of complex post-crisis platforms and state post-crisis strategies is the priority today. The most effective component in the anti-crisis strategy has become the monetary instruments of economy management. As for the determinant of successful functioning of economy, the priority is given to the regulation of exchange rate, interest rate and inflationary processes.

The paper discusses the financial strategies of effective management of integration processes. It analyses the influence of the government's monetary mechanisms on a stable functioning of socio-economic system. It also discusses the monetary strategies of the anti-crisis policy, the results of its forecast and plans for financial stabilization. The paper presents the example of the monetary strategy and main priorities of the National Bank of Georgia, and analyses the anti-crisis monetary instruments and the mechanisms of their use in Georgia.

Key words: balanced development of world markets; forecasting economic fluctuations; financial mechanisms of crisis prevention; monetary policy, financial stabilization strategies.

მარინა ტაბატაძე

ეკონომიკის დოქტორი,

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტი, ასისტ. პროფესორი
თბილისი, უნივერსიტეტის ქ. №2, 0186, საქართველო

tabatadze_marina@yahoo.com

<https://orcid.org/0000-0002-1771-9762>

რეზიუმე. თანამედროვე ანტიკრიზისული სტრატეგია მნიშვნელოვანი თავისებურებებით ხასიათდება. შეუძლებელი ხდება კრიზისის მართვის ერთიანი უნიფიცირებული მოდელის შემუშავება, იზრდება არაეკონომიკური ხასიათის კრიზისწარმომქმნელი ფაქტორების როლი, რთულდება კრიზისის შედეგების და, შესაბამისად, ანტიკრიზისული სტრატეგიის ეფექტის სწორი პროგნოზირება. ქვეყნების ეკონომიკის პოსტკრიზისული რეაბილიტაციის წარმატება მნიშვნელოვნად ხდება დამოკიდებული არა მხოლოდ საკუთარი გეგმის ეფექტურ რეალიზაციაზე, არამედ, ზოგადად, გლობალური ეკონომიკის სპეციფიკაზე, მსოფლიო ბაზრების მიერ კრიზისის უარყოფითი შედეგების დაძლევის უნარზე.

პრობლემების გლობალური ხასიათი ახალი მიმართულების მეცნიერულ კვლევებს და მათ კოორდინაციას მოითხოვს, პრიორიტეტად კომპლექსური ანტიკრიზისული სტრატეგიების და სახელმწიფო პოსტკრიზისული პლატფორმების შემუშავება განისაზღვრას. ანტიკრიზისულ სტრატეგიაში ყველაზე ქმედითი კომპონენტი ეკონომიკის მართვის მონეტარული ინსტრუმენტები გახდა, ეკონომიკის წარმატებული ფუქციონირების განმსაზღვრელ ფაქტორად გაცვლითი კურსის, საპროცენტო განაკვეთის და ინფლაციური პროცესების რეგულირება იქცა.

ნაშრომში განხილულია ინტეგრაციული პროცესების ეფექტიანი მართვის ფინანსური სტრატეგიები, გაანალიზებულია ხელისუფლების მონეტარული მექანიზმების გავლენა სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის სტაბილურ ფუნქციონირებაზე, განხილულია ანტიკრიზისული პოლიტიკის მონეტარული სტრატეგიები, მისი საპროგნოზო შედეგები და ფინანსური სტაბილიზაციის გეგმები. სტატიაში მოცემულია საქართველოს ეროვნული ბანკის თანამედროვე მონეტარული სტრატეგია და ძირითადი პრიორიტეტები. გაანალიზებულია ანტიკრიზისული სავალუტო ინსტრუმენტები და მათი გამოყენების მექანიზმები საქართველოში.

საძიებო სიტყვები: მსოფლიო ბაზრების დაბალანსებული განვითარება; ეკონომიკური რყევების პროგნოზირება; კრიზისების პრევენციის ფინანსური მექანიზმები; მონეტარული პოლიტიკა; ფინანსური სტაბილიზაციის სტრატეგიები.

შესავალი. თანამედროვე პროცესებმა მსოფლიო ბაზრების დაბალანსებული განვითარების პროცესი შეასუსტა და გაზარდა ეკონომიკური რყევები, ამ დეფორმაციებმა და განვითარების ტემპების შენელებამ მათი რაციონალური მართვის, ხელისუფლების ოპტიმალური ანტიკრიზისული პოლიტიკის შემუშავების და განხორციელების საკითხები გაამწვავა. ეკონომიკის განვითარების და მართვის განსხვავებული სისტემების მიუხედავად, ქვეყნების ეკონომიკური თანამშრომლობის ტრანსნაციონალურმა ხასიათმა კრიზისების ზოგადი სქემის და მათი სახელმწიფო რეგულირების ტიპიური მოდელის შექმნა მოითხოვა, რამაც არსებითი ცვლილებები შეიტანა როგორც კლასიკურ მიდგომებში, ისე ინდივიდუალური მარეგულირებელი მექანიზმების გამოყენების სტანდარტებში.

აქტუალობა. ეფექტური ანტიკრიზისული პოლიტიკის შემუშავებას და განხორციელებას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ქვეყნების მდგრადი ეკონომიკური განვითარებისათვის. უახლესმა მსოფლიო ეკონომიკურმა მოვლენებმა ცხადყო, რომ ანტიკრიზისული პოლიტიკის შემუშავება და განხორციელება გლობალური ეკონომიკის თავისებურებების გათვალისწინებით უნდა მოხდეს, იმ მიზნით, რომ ინტეგრაციული აქტივობების პირობებში მან გაზრდილ რისკებზე ეფექტური სამართლებრივ-ინსტიტუციური რეაგირება შეძლოს. კრიზისების მართვა მეცნიერული პარადიგმების და პოლიტიკური სტრატეგიების შერწყმის აქტუალური პროცესია, რაც ღრმა კვლევებს და ანალიტიკურ შეფასებებს მოითხოვს. თანამედროვე მსოფლიო ტენდენციები ეკონომიკის ფუნქციონირების ფინანსურ საფუძვლებს ანიჭებს პრიორიტეტს, კრიზისის დროს კი, სახელმწიფო მარეგულირებელ ძირითად მექანიზმებად ფულად-საკრედიტო და საბიუჯეტო ინსტრუმენტები გამოდიან. კრიზისების მართვის საერთაშორისო პრაქტიკა ადასტურებს, რომ ეკონომიკური დისპროპორციების დაძლევისა და მდგრადი განვითარების უზრუნველყოფისათვის, უპირველესად, ვალუტის კურსის რეგულირების, ფისკალური მექანიზმების, იმპორტის ტარიფების და საგადასახადო განაკვეთების ზრდის, შიდა ინვესტიციების მობილიზების და მაკროეკონომიკური სტაბილიზაციის უზრუნველყოფის სხვა ფინანსური ბერკეტების, მ.შ. კი. უპირატესად, მონეტარული ინსტრუმენტების გამოიყენებაა საჭირო. შესაბამისად, ამ საკითხის შესწავლა მნიშვნელოვან ადგილს იჭერს თანამედროვე მეცნიერულ კვლევებში და ასევე, არსებით როლს ასრულებს ხელისუფლების ეკონომიკური სტრატეგიის განსაზღვრაში.

კვლევის მიზანი. კვლევის მიზანია ინტეგრაციული პროცესების ეფექტიანი მართვის ფინანსური სტრატეგიების ანალიზი, ანტიკრიზისული პოლიტიკის თანამედროვე მონეტარული ინსტრუმენტების შეფასება, ფინანსური სტაბილიზაციის სავალუტო მექანიზმების საპროგნოზო შედეგების განსაზღვრა.

კვლევის მეთოდოლოგია. ნაშრომი წარმოადგენს ანტიკრიზისული მართვის და მონეტარული პოლიტიკის ანალიტიკურ შეფასებას. კვლევის მეთოდოლოგია დაფუძნებულია სამეცნიერო აბსტრაგირების, სისტემური სინთეზის და სტრუქტურულ-ფუნქციური ანალიზის მეთოდზე, კვლევის ევრისტიკული მიდგომით, იგი განიხილავს ეკონომიკის მართვის ერთიანი მექანიზმების გრძელვადიან პლატფორმებს და ხელისუფლების მონეტარული მექანიზმების გავლენას სოციალურ-ეკონომიკური სისტემის სტაბილურ ფუნქციონირებაზე, ანალიზებს ანტიკრიზისული პოლიტიკის საპროგნოზო შედეგებს და ფინანსური სტაბილიზაციის გეგმებს. სტატიაში გაანალიზებულია ანტიკრიზისული სავალუტო ინსტრუმენტები და მათი გამოყენების მექანიზმები საქართველოს ეროვნული ბანკის თანამედროვე მონეტარული სტრატეგიის მაგალითზე.

ლიტერატურის მიმოხილვა. ანტიკრიზისული სტრატეგიის განსაზღვრა კრიზისის პროგნოზირების და მისი დაძლევის მართვადი პროცესია, რომელიც სისტემის მიზნებს და მისი განვითარების ობიექტურ ტენდენციებს უნდა შეესაბამებოდეს (ტაბატაძე, 2016, გვ.480). მეცნიერული კვლევები ცხადყოფს, რომ სახელმწიფოს ანტიკრიზისული პროგრამა კრიზისების პრევენციის პრინციპებიდან უნდა გამომდინარეობდეს. სახელმწიფოს ანტიკრიზისული პროგრამაში სახელმწიფოს ეკონომიკური ფუნქციები და კრიზისის მართვის მექანიზმები მიმდინარე პროცესების სპეციფიკიდან და ეკონომიკის სტაბილური განვითარების მოთხოვნებიდან გამომდინარე უნდა ტრანსფორმირდებოდეს (Kondratenko & Kostadinovska-Miloseska, 2017; Huidumac-Petrescu. & Popa, 2016).

თანამედროვე ინტეგრაციული პროცესები კრიზისების მართვის ტიპური მოდელის შექმნას უწყობს ხელს. უნიფიცირებული სტანდარტების შემუშავების საკითხი მნიშვნელოვნად დააჩქარა პამდემიურმა კრიზისმა, კერძოდ, სოციალურ-ეკონომიკური კრიზისის მართვის საერთო-გლობალური სქემის შემუშავებამ და მისი რეგულირებისათვის ერთიანი სტანდარტების განსაზღვრამ. კრიზისის მართვის საერთო სისტემების შემუშავებას ემსახურება ევროკავშირის 2021 - 2027 წწ. ბიუჯეტის გრძელვადიანი გეგმა, - **"შემდეგი თაობის ევროკავშირი"** (ევროკომისია, 2020a).

ეკონომიკის მართვის ერთიანი მექანიზმების შექმნა უდევს საფუძვლად ევროკავშირის სახელმწიფოთა სხვა გრძელვადიან პლატფორმებსაც: **„მწვანე ეკონომიკა“**, **„ციფრული დღის წესრიგი“**, **"EU for Health"**, **"ევროკავშირი ჯანმრთელობისთვის"** და სხვ. ინტეგრირებული ანტიკრიზისული გეგმის საუკეთესო ნიმუშია **„დროებითი სახელმწიფო დახმარების ჩარჩო“**, რომელიც ეკონომიკის აღმავლობის პროგრამების ფინანსურ უზრუნველყოფას ითვალისწინებს (ევროკომისია, 2020b). კერძოდ, ბიზნეს-სექტორის სათანადო ლიკვიდური სახსრებით დაფინანსების გზით, ჩარჩო-პროგრამა კრიზისულ და პოსტკრიზისულ პერიოდში ეკონომიკის განვითარების უწყვეტობას ისახავს მიზნად, ეკონომიკის შემდგომი აღმავლობის პროგრამების ფინანსურ მხარდასაჭერად იგი სესხის კაპიტალიზაციის დონის ამაღლებას, საგადასახადო შეღავათებს, საბანკო სესხებზე სახელმწიფო გარანტიების სუბსიდირებას საკრედიტო ინსტიტუტების ნაცვლად, საკრედიტო რესურსების უშუალოდ მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის გამოყოფას გულისხმობს (საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, 2020a <https://www.imf.org/en/Countries/GEO>).

ეკონომიკური შოკის შემცირების, კერძო ბიზნესის გადარჩენის და კომპანიების მიერ საქმიანობის შენარჩუნების მიზნით, ევროკომისიამ შეიმუშავა სახელმწიფო დახმარების ყველაზე მოქნილი სტანდარტები, რომლებიც წევრ სახელმწიფოებს საშუალებას აძლევს პირდაპირი დახმარება გაუწიონ ბიზნესს და კონკრეტულ ორგანიზაციებს საკმარისი ლიკვიდური სახსრებით (ევროპარლამენტი, 2020 <https://ka.wikipedia.org/wiki>

სტრატეგიული მიმართულებების საკრედიტო უზრუნველყოფად ევროკავშირმა **სტრატეგიული ინვესტიციების ევროპული ფონდს (EFSI)** 1 მლრდ. ევრო გამოუყო მცირე ბიზნესის კრედიტორი ბანკებისა და სხვა დონორი ორგანიზაციების დაფინანსების მიზნით; საბანკო სექტორის ძირითად მიმართულებად ბიზნესისა და შინამეურნეობების ფინანსური მხარდაჭერა განისაზღვრა, რისთვისაც ბანკებს მიეცათ რეკომენდაცია, მათთვის შეღავათიანი სესხების გაცემასთან დაკავშირებით. ამ მიზნით ევროპარლამენტმა დაამტკიცა **„ევროპული ბანკების მხარდაჭერის დროებითი მიზნობრივი გეგმა“**, რაც მცირე და საშუალო ბიზნესისთვის საკრედიტო ნაკადის უზრუნველყოფას და პრიორიტეტულად ინფრასტრუქტურაში ინვესტირებას ითვალისწინებს. შევიდა ცვლილებები **„კაპიტალური მოთხოვნების რეგულაციაშიც - CRR“**. კომპანიებისათვის ლიკვიდურობის მწვავე დეფიციტის დასაფარავად და საგარეო ვაჭრობაში მათი ფინანსურ რისკების შესამცირებლად ევროკომისიამ 2021 წლიდან აამოქმედა **„ექსპორტის მოკლევადიანი საკრედიტო დაზღვევის შესახებ“** შეთანხმება, რის მიზნადაც სადაზღვევო

სააგენტოებისათვის საექსპორტო კრედიტის რესურსებზე ხელმისაწვდომობის ზრდა განისაზღვრა.

ევროკომისიამ წევრი სახელმწიფოებისათვის შეიმუშავა პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების პრიორიტეტული გამოყენების და დაზღვევის შესახებ სახელმძღვანელო მითითებები, რაც ითვალისწინებს **ინვესტიციების სკრინინგის** მექანიზმის სრულად გამოიყენებას. 2021 წ. კომისიამ შეიმუშავა **”სახელმწიფო დახმარების ახალი სახელმძღვანელო გეგმა“**, რომელიც ემსახურება ევროკავშირის ქვეყნებში ეროვნული ეკონომიკის რეაბილიტაციისა და მდგრადი განვითარების გეგმების შემუშავებისათვის სავალუტო დახმარების გაწევას. ევროსაბჭოს ეკონომიკის კომისარმა **პაოლო ჯენტილონიმ** აღნიშნა, რომ **”მომდევნო ორი წლის პერსპექტივა არის სტაბილური, მაგრამ სუსტი ეკონომიკური ზრდა. შესაბამისად, გაგრძელდება სტაბილურობის ყველაზე ხანგრძლივი პერიოდი 1999 წლის ევროს შექმნის შემდეგ, რაც პოზიტიური მოვლენაა სამუშაო ადგილების შექმნისა და შენარჩუნებისათვის. ასევე საკმაოდ იმედისმომცემია სავაჭრო დამაბულობის შენელება და გარკვეულწილად, მისი განმუხტვა **Brexit**-ის შეთანხმების გარეშე. მაგრამ პოლიტიკური დამაბულობები კვლავ ნარჩუნდება, რაც საწარმოო სექტორის პერსპექტივებს ამცირებს“** (Gentiloni, 2020, Gentiloni%2C+2020&eq=chrome..69i57j33i160i3.3322j0).

კრიზისების მართვის მიზანი ეკონომიკური სტაბილურობის უზრუნველყოფაა, რაც სისტემური რისკების ადრეულ ეტაპზე იდენტიფიცირებას, რისკ-ფაქტორების შესწავლას და ხელისუფლების სწორი სტრატეგიის განსაზღვრას მოითხოვს. სახელმწიფოს მარეგულირებელი ფუნქცია სავალუტო სისტემებთან მიმართებაში განსაკუთრებით გაიზარდა გასული საუკუნის 70-იანი წლებიდან, მას შემდეგ, რაც მრავალი ქვეყანა მოიცვა საბანკო კრიზისმა. ამ პროცესებში არსებითი როლი კაპიტალის მოძრაობის უკონტროლო ლიბერალიზაციამ, გარე შოკების მიმართ საბანკო სისტემის მოწყვლადობის ზრდამ, ახალი ფინანსური ინსტრუმენტების და ჯერ კიდევ არადაპტირებული საბანკო ტექნოლოგიების დანერგვამ და მასთან დაკავშირებულმა მაღალმა საბანკო რისკებმა იქონია. აღნიშნულმა ცვლილებებმა ახალი მმართველობითი სტანდარტების განსაზღვრა და, შესაბამისად, კრიზისების რეგულირების მონეტარული მექანიზმების არსებითი ტრანსფორმაცია მოითხოვა.

მონეტარიზმისათვის ანტიკრიზისული რეგულირების ფართო ფუნქციის მინიჭება დღეს მეცნიერული დებატების ერთ-ერთი ნიშნველოვანი საგანია, მაგ. ექვექვემ დგას ფულის მასასა და ფასების ინდექსს შორის პირდაპირი კავშირის განსაზღვრის საკითხი, შესაბამისად, დარღვეულია სწორხაზოვნება ინფლაციასა და ფულის მასას შორის კავშირში, გამოიკვეთა, გადაცემის მექანიზმების ეფექტის არაერთგვაროვნებაც. 80-იანი წლებიდან ფულის მასის ზრდას კლასიკური მონეტარიზმის საპირისპიროდ, ინფლაციის შემცირებაც კი მოჰყვა, **პოლ კრუგმანის** მოსაზრებით, „დოქტრინა, რომელიც ამბობს, რომ ფულის მიწოდება მართავს ყველაფერს, მტკიცებულებებით გამყარებული არასოდეს ყოფილა“ (Krugman, 2021). **ჯერომ პაუელის მიხედვით**, ფულად აგრეგატებს და ინფლაციას ან ეკონომიკურ ზრდას შორის ძალიან ძლიერი კავშირი არსებობდა მაშინ, როდესაც ამ კავშირის შესახებ დაიწერა, შემდეგ კი, ეკონომიკა და ფულადი სისტემა შეიცვალა, შესაბამისად დაირღვა კიდევ კორელაცია ფულის მიწოდებასა და ეკონომიკის ზრდას შორის. **ნეოკლასიკოსები (ბრანსონი, დორნბიში, როგოფი)** მიიჩნევენ, რომ ინფლაცია ფულის მასაზე დამოკიდებული მხოლოდ ჩაკეტილი ეკონომიკის პირობებშია ან ისეთი ძლიერი ეგზოგენური ფაქტორების დროს, როგორცაა პანდემია, ომები (Левина, 2002). კრიზისების მართვაში მონეტარული მექანიზმების გამოყენებაზე არაერთგვაროვანი შეხედულებები ამ საკითხის აქტუალობას უსვავს ხაზს, თანამედროვე სამეცნიერო კვლევები ფართოდ განიხილავს სახელმწიფოს დიფერენცირებული ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის არსს და მისი ფუნქციონირების განსხვავებულ სტანდარტებს კონკრეტულ სოციალურ-ეკონომიკურ გარემოში, რაც, ზოგადად, ხელისუფლების არაერთგვაროვან ანტიკრიზისულ სტრატეგიებს ედება საფუძვლად.

შედეგები/დისკუსია. ანტიკრიზისული მონეტარული პოლიტიკის მიზანი ფასების სტაბილურობა, დაბალი ინფლაციური დონე და ეკონომიკური რყევების შემცირებაა, რისთვისაც ცენტრალური ბანკი ძირითადად, მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთს, სავალუტო ინტერვენციებს და სარეზერვო მოთხოვნის ნორმებს იყენებს. მაგრამ მონეტარული პოლიტიკის ეკონომიკაზე ზემოქმედების კლასიკური სტანდარტები მუდამ არ სრულდება ერთის მხრივ, არასრულყოფილად განვითარებული ფინანსური ბაზრების და, მეორე მხრივ, მისი ეფექტის სწორი პროგნოზირების შეუძლებლობის გამო, ამის მიზეზია ის, რომ საპროცენტო განაკვეთის დინამიკა მონეტარულზე მეტად, სტრუქტურულ ფაქტორებზე ხდება დამოკიდებული, რაც, თავის მხრივ, აფერხებს ანტიკრიზისული ინსტრუმენტების რაციონალურ გამოყენებას.

დღეისათვის გამოიკვეთა ცალკეული ქვეყნისათვის დამოუკიდებელი მონეტარული პოლიტიკის გატარების აუცილებლობა, რაც კრიზისულ გარემოში კონკრეტული სიტუაციიდან გამომდინარე, მონეტარული ინსტრუმენტების ცვლილების მეტ შესაძლებლობას ქმნის. მაგ. ინფლაციის დაბალი დონის დროს სებ-ს საშუალება ეძლევა შეარბილოს მონეტარული პოლიტიკა, რაც საინვესტიციო კლიმატის გაუმჯობესების ხარჯზე, წონასწორულ მშპ-ის ზრდას განაპირობებს. დაბალი განაკვეთით მოტივირებული გაზრდილი კაპიტალის იმპორტი ფინანსურ ბაზრებზე ადგილობრივი ვალუტის გაუფასურების მოლოდინს აჩენს, რის დასარეგულირებლად ცენტრალური ბანკი იძულებული ხდება ასწიოს საპროცენტო განაკვეთი, ამ გზით კაპიტალის იმპორტიორი ქვეყანა უშუალო გავლენას ახდენს სხვა ქვეყნების შიდა სავალუტო პოლიტიკაზე, რამდენადაც აიძულებს მას, თავისი აქტივობა ინფლაციის თარგეტირებიდან გაცვლითი კურსის რეგულირებისაკენ მიმართოს.

გაცვლითი კურსის მნიშვნელოვანი რყევების თავიდან ასაცილებლად უპირატესობა მონეტარულ ინსტრუმენტებს ენიჭება. ინფლაციის შესაზღვრავად სებ-ი ლარის გამყარებას მიმართავს, მაგრამ ეს იმპორტის გაზრდის გამო, სავაჭრო დეფიციტს გააღრმავებს, რაც ეწინააღმდეგება ბალანსის კორექტირების ამოცანას. მოხმარებას და დაზოგვას შორის თანაფარდობის ცვლილების შედეგად გაზრდილი დესტაბილიზაციის რისკი, გაცვლითი კურსის რეგულირების სხვა ინსტრუმენტების გამოყენებას და პრუდენციული მექანიზმების კომბინირებას მოითხოვს. მაგრამ, კრიზისების დროს ასეთი კომბინირების შესაძლებლობა მნიშვნელოვნად იზღუდება, კერძოდ, ევროზონის ქვეყნებს დამოუკიდებელი მონეტარული პოლიტიკის გატარების საშუალება კანონმდებლობით არ აქვთ, ამასთან, საკმაოდ შეზღუდულია მათი ფისკალური ბერკეტებიც, რადგანაც ევროკავშირის ცენტრალური ბანკის მიერ არ ხდება ცალკეული ქვეყნის ბიუჯეტის ხარჯვითი პოლიტიკის სავალუტო უზრუნველყოფა, ამიტომ ხელისუფლება იძულებული ხდება ბიუჯეტის დანახარჯების უზრუნველსაყოფად სესხი კომერციული სექტორიდან აიღოს, რაც მნიშვნელოვნად აძვირებს მას და ზრდის საგარეო ვალს (ტაბატაძე, 2020, <https://irissymposium.wixsite.com/jier>).

ლიკვიდობის მართვის მონეტარული აგრეგატები (რეფინანსირების განაკვეთის ცვლილება, უცხოური რეზერვების მართვა, სასერტიფიკატო დეპოზიტებით ვაჭრობა) გარანტირებულად არ იძლევა წინაწარ პროგნოზირებულ შედეგს, მაგ. ინფლაციის შესაზღვრავად ძვირი ფულის პოლიტიკის გამოყენება ამყარებს რა ეროვნულ ვალუტას, წმინდა ექსპორტის შემცირებას იწვევს, ე.ი. ეროვნული ვალუტის გამყარება, საბოლოო ჯამში, კიდევ უფრო გაზრდის კრიზისის დროს ობიექტურად წარმოშობილ სავაჭრო დეფიციტს, შესაბამისად, არც მაკროეკონომიკური წონასწორობის აღდგენას შეუწყობს ხელს, რამდენადაც, მონეტარული შეზღუდვის ანტიინფლაციური ინსტრუმენტის გამოყენება, საბოლოო ჯამში, ახალ ინფლაციურ მოლოდინებს და ეკონომიკისთვის ნაკლებპროგნოზირებად ვითარებას აყალიბებს.

აუცილებლად უნდა იყოს გათვალისწინებული სხვადასხვა სიტუაციაში ეკონომიკური ზრდის განსხვავებული გავლენა საპროცენტო განაკვეთზე, ერთის მხრივ,

თუკი ეკონომიკური ზრდა ლიკვიდობაზე მოთხოვნის ზრდის ხარჯზე აძვირებს მონეტარულ რესურსებს, მეორე მხრივ, ზრდის რა რეალური ფულის მარაგს, ამით აძვირებს საპროცენტო განაკვეთს, რაც დადებით მულტიპლიკატორულ ეფექტს ახდენს ინვესტიციებზე. არასტანდარტულ ეკონომიკურ გარემოში ხელისუფლებას არჩევანის გაკეთება უწევს სტაბილიზაციის ორ ვექტორს შორის, - მისთვის პრიორიტეტული უნდა იყოს სტაბილიზაცია ზოგადად, - ეკონომიკის, თუ, კონკრეტულად, - ფასების. მონეტარულმა ანტიკრიზისულმა პოლიტიკამ რაციონალური არჩევანის გაკეთებას უნდა შეუწყოს ხელი, რაც ყველაზე რთულია კრიზისის მართვის ერთიან პროცესში.

სისტემური რისკების შესამცირებლად 2019 წლიდან საქართველოში მკროპრუდენციული პოლიტიკა ფინანსური რისკების იდენტიფიცირებას ითვალისწინებს, რაც ბაზრების პროციკლორობის შემცირებას და ფინანსური სისტემის მდგრადობის ზრდას ემსახურება. 2020 წ. ოქტომბრიდან სებ-მა სავალუტო ვაჭრობის ახალი მექანიზმი, - **ბლუმბერგი** ამოქმედდა, იგი ბანკთაშორის ვაჭრობის ფართო ინფორმაციული მომცველობის გამო, ეკონომიკური პროცესების მეტ პროგნოზირებადობას უზრუნველყოფს. საბანკო სისტემაში რისკების მართვის გასაუმჯობესებლად მოხდა ევროკავშირის სახედამხედველო ჩარჩოსთან ასოცირება და დაინერგა **ბაზელი-3 სტანდარტები**, რაც ლიკვიდურობის უსაფრთხოებისადმი ახალ, გამკაცრებულ მოთხოვნებს ითვალისწინებს. ყოველივე ამან ხელი შეუწყო იმას, რომ გლობალური კრიზისის მართვაში ჩვენი ქვეყნის გამოცდილება ერთ-ერთი საუკეთესო აღმოჩნდა მსოფლიოში (პანდემიის პერიოდში ფუნქციონირება არ შეუწყვეტია არცერთ მსხვილ საწარმოს, საერთაშორისო რეზერვები 11.5%-ით და ადგილობრივი ექსპორტი 3.5%-ით გაიზარდა, 1 056 მლნ. დოლარით გაუმჯობესდა სავაჭრო ბალანსი და 4.7 მლრდ. დოლარი შეადგინა), მართალია, სახელმწიფო ვალმა უსაფრთხოების ზღვარს გადააჭარბა (2020წ.-60.3%), მაგრამ ეკონომიკის რეაბილიტაციის მაღალმა მასშტაბებმა უკვე მიმდინარე წელს გახადა შესაძლებელი ამ საკითხის დარეგულირება.

წარმატების ერთ-ერთი ფაქტორი სწორი ანტიკრიზისული სავალუტო სტრატეგია გახდა, სებ-ის ეფექტური მონეტარული პოლიტიკის შედეგად, 2021-2022 წ.წ საერთაშორისო საკრედიტო სარეიტინგო კომპანიამ საქართველო **სტაბილური ჯგუფის BB კატეგორიას** მიაკუთვნა. 2021 წ. ბოლოს ინფლაციის მაჩვენებლით (14%) საქართველომ მსოფლიო სარეიტინგო შეფასებებში ბოლოდან მე-19 ადგილი დაიკავა, თუმცა ეკონომიკური გუნდის ურთიერთკოორდინირებული მოქმედების შედეგად, მიმდინარე წლის ბოლოსათვის იგი მიზნობრივ სიდიდეს დაუბრუნდება, გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ადგილობრივ ბაზრებზე ფასების მკვეთრი ზრდა ნაკლებად იყო გამოწვეული ხელისუფლების არასწორი ფინანსური პოლიტიკით და იგი, ძირითადად, იმპორტული საქონლის მაღალმა ფასებმა, პირველ რიგში კი, მსოფლიო ბაზრებზე ენერგორესურსების მკვეთრმა გაძვირებამ გამოიწვია.

ფულის ემისიის მთავარ ინსტრუმენტად საქართველოს ეროვნული ბანკი სავალუტო რეზერვებს იყენებს, 2022 წლის დასაწყისისთვის უცხოურმა სავალუტო რეზერვებმა 4.27 მლრდ. აშშ დოლარი შეადგინა. მათი ეფექტური მართვა მნიშვნელოვნად განსაზღვრავს მონეტარული პოლიტიკის წარმატებას, გასათვალისწინებელია, რომ მთავრობის საგარეო ვალი არ ოპერირებს ბირჟაზე და ფიქსირებული კურსით პირდაპირ კონვერტირდება ეროვნულ ვალუტაში, რაც ძალიან იშვიათი პრაქტიკაა მთელ მსოფლიოში. ფულის მასის დინამიკასა და ფასების ზრდას შორის ცხრათვიანი გადაცემის ეფექტი რეალურად იძლევა მიმდინარე ინფლაციის პრაქტიკულ ახსნას, როგორც 2021 წლის განმავლობაში გაზრდილი ფულს მასის შედეგს: 2021 წ. მთავრობამ 492 მლნ. ლარის სახაზინო ვალდებულება შეისყიდა, (მ.შ. 100 ათასი ლარის დეკემბერში), რამაც 2022 წელს იქონია თავისი ეფექტი. საბოლოო ჯამში, მონეტარული პოლიტიკის შედეგად ფულის მასის ზრდამ 17%, ინფლაციის ტემპმა კი, 14% შეადგინა.

კრიზისულ გარემოში ქვეყანაში შემოსული უცხოური ვალუტის მასის შემცირება კანონზომიერი პროცესია, რაც ობიექტურად აჩენს მის დეფიციტს, ამ დროს გამოყენებული

მოქნილი სავალუტო კურსი ძირითადი ავტომატური სტაბილიზატორია. ეროვნული ვალუტის კურსის დასარეგულირებლად სებ-მა შეაჩერა შერბილებული მონეტარული პოლიტიკა, რის შედეგადაც, უკვე 2021 წელს ლარმა დაიწყო გამყარება, რაზეც მკაცრი მონეტარული პოლიტიკის გატარებასთან ერთად, გავლენა ბიუჯეტის დეფიციტის მნიშვნელოვანმა შემცირებამ, ასევე, ექსპორტის 26.9 %-ით და ფულადი გზავნილების 14%-ით ზრდამ იქონია. ზოგადად, ვალუტის გამყარება საქართველოში უპრეცედენტო ეკონომიკური ზრდის შედეგია, რაც კრიზისის მართვის რაციონალურმა სტრატეგიამ და მთავრობის სწორმა პოსტკრიზისულმა პოლიტიკამ განაპირობა, ეროვნული ვალუტის კურსის დასარეგულირებლად სებ-მა 930 მლნ. დოლარის ინტერვენცია განახორციელა, რითაც ნაწილობრივ დაფარა საქართველოს ეკონომიკაში გაჩენილი უცხოური ვალუტის დეფიციტი. მონეტარული განაკვეთის შერბილების მიზნით, სებ-ი კვლავ განაგრძობს ინტერვენციებს ევრობონდების რეფინანსირებით. მაგრამ, ხანგრძლივმა ინტერვენციებმა რეზერვების შემცირება და ახალი რისკების გაჩენა შეიძლება გამოიწვიოს, რაც ეროვნული ბანკისგან დამატებითი სხვა ინსტრუმენტების გამოყენებას მოითხოვს.

ცნობილია, რომ, ვალუტის გაუფასურება ფინანსურ ბაზრებზე და რეალურ ეკონომიკაში ფასების კორექტირების სხვადასხვა სიჩქარით აიხსნება, რამდენადაც, სიხისტის გამო სასაქონლო ბაზრებზე ფასები ფინანსურ ბაზრებთან შედარებით, მნიშვნელოვნად ნელი ტემპით იცვლება, დროის ფაქტორის ეს დისბალანსი ვალუტის გაუფასურებას იწვევს. მონეტარული პოლიტიკის განაკვეთის შემცირება ზრდის ერთობლივ მოთხოვნას, რის შედეგადაც შემცირებული საპროცენტო განაკვეთი გრძელვადიან პერიოდში ამაღლებას იწყებს, რასაც თან ფასების ზრდაც ახლავს, შედეგად, საპროცენტო განაკვეთის კვლავ გამყარდება, რაც გრძელვადიანი პერიოდისათვის ახალ წონასწორობას აყალიბებს. ვალუტის კურსის რეგულირების ეს მექანიზმები აისახა სებ-ის ანტიკრიზისულ სტრატეგიაში, რაც მკაცრ მონეტარულ პოლიტიკას დაემყარა, ამან რთულ ეკონომიკურ გარემოში ვალუტის მეტნაკლებად ეფექტური მართვა გახადა შესაძლებელი. საგარეო შოკის დროს ბაზარზე ჩნდება გაცვლითი კურსის გაუფასურების მოლოდინი და შედეგად, იზრდება რისკ-პრემია, რაც სებ-მა საპროცენტო განაკვეთის ზრდით დააკომპენსირა.

ეროვნული ვალუტის გასამყარებლად მონეტარული პოლიტიკის კომიტეტმა 2022 წ. იანვარში რეფინანსირების განაკვეთი 10.5%-მდე გაზარდა, რეფინანსირების სესხების მოცულობა კი 420 მლნ. ლარით შეამცირა. ამასთან, გასათვალისწინებელია, რომ რეფინანსირების განაკვეთის ამაღლება ზრდის ინფლაციურ მოლოდინს, რამაც შეიძლება, საბოლოოდ, ახალი კრიზისული მოვლენები გამოიწვიოს, ასეთ პროცესს „სექტორალური პრიორიტეტის სტანდარტის“ პროტექციონისტული პოლიტიკა უპირისპირდება, თუმცა, ეს ეწინააღმდეგება დღეს პოპულარულ ლიბერალურ დოქტრინას და ამ ეტაპზე, როგორც ჩაშენებული სტაბილიზატორი, მიუღებელია სებ-თვისაც. ამასთან აღსანიშნავია, რომ რეფინანსირების პარამეტრი მონეტარული პოლიტიკის ინსტრუმენტებს შორის ერთ-ერთი ყველაზე უმნიშვნელოა, რადგანაც მისი ცვლილება სწრაფ და პირდაპირ გავლენას არ ახდენს ფულის მასის დინამიკაზე, ვინაიდან, კომერციული ბანკები რეფინანსირების თანხებით, როგორც წესი, გრძელვადიან დაკრედიტებას ახდენენ, რაც ეკონომიკაში ეფექტს მხოლოდ ხანგრძლივი პერიოდის შემდეგ იქონიებს.

ეკონომიკის არასტაბილურობას და ფინანსური რისკების ზრდას საქართველოში დოლარიზაციის მაღალი დონეც იწვევს (75%). მხედველობაშია მისაღები ისიც, რომ დედოლარიზაციის პოლიტიკაც გარკვეულ პრობლემებს ქმნის, რადგანაც ასეთ შემთხვევაში ლარზე მოთხოვნა იზრდება, რაც მის გაძვირებას და, შედეგად, - წონასწორობის ახლებურ კონფიგურაციას იწვევს. ამასთან, ლარიზაციის დონის ამაღლება, როგორც ანტიკრიზისული მონეტარული მექანიზმი, სტაბილურ ეკონომიკურ გარემოს და ინფლაციის დაბალ მაჩვენებელს მოითხოვს, რაც საკმაოდ რთული მისაღწევია. კრიზისის მართვის სახელისუფლებო მონეტარული სტრატეგია საერთაშორისო ლიკვიდობისადმი ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფის მიმართულებით უნდა წარიმართოს, რაც

გლობალურ სამყაროსთან კოორდინირების აუცილებლობას მოითხოვს, მსოფლიო მონეტარულ სისტემებში ინტეგრირება სწორი ანტიკრიზისული სტრატეგიის შემუშავებისა და კრიზისების მართვაში სავალუტო მექანიზმების რაციონალურ გამოყენებაში უნდა გამოიხატოს.

საქართველოში კრიზისის მართვის პროცესში მონეტარული ინსტრუმენტების გააქტიურებაში გადაწყვეტი როლი შეასრულა მსოფლიო ფინანსური ინსტიტუტების და ჩვენი სტრატეგიული პარტნიორების დახმარებამ, კერძოდ, ფინანსური და ტექნიკური მხარდაჭერისათვის ევროკავშირი საქართველოს ყოველწლიურად 100 მლნ.ევროთი ეხმარება, 2020 წელს კი, პანდემიასთან საბრძოლველად მან საქართველოს 1.5 მლრდ.ევრო გამოუყო, აქედან 2/3 - გრანტი და 1/3- ხელსაყრელი კრედიტი იყო, სულ მისმა დახმარებამ ამ წელს 1.9 მლრდ. ევრო შეადგინა, რაც ერთ სულ მოსახლეზე გაანგარიშებით მსოფლიოში ყველაზე მაღალი მაჩვენებელია, ამ თანხიდან 1 მლრდ. ლარი მაკროეკონომიკური წომასწორობის უზრუნველყოფისათვის იყო გათვალისწინებული. დღეისათვის ევროკავშირი საქართველოში 200 მიმდინარე პროექტს ანხორციელებს (500 მლნ.ევრო). 2021-2027 წლებისთვის შემუშავდა ევროკავშირთან ურთიერთობის ახალი სტრატეგიული დოკუმენტი, - „**მრავალწლიანი ინდიკატიური პროგრამა - MTP**“, რომელიც ამ თანამშრომლობის უფრო ფართო მასშტაბებს და ახალ პარტნიორულ მიმართულებებს ითვალისწინებს.

მზარდი საგარეო ვალის მქონე მცირემშომოსავლიან ქვეყნებს შედარებით მწირი რესურსი აქვთ გლობალურ გარემოში დამოუკიდებელი ფუნქციონირებისთვის, მათთვის არსებითი მნიშვნელობა აქვს საერთაშორისო თანამეგობრობის ფინანსურ დახმარებას გრანტების და შეღავათიანი სესხების სახით. სუსტადგანვითარებული ქვეყნებისათვის სავალო კრიზისის თავიდან ასაცილებლად ვალის სტრუქტურის ცვლილების ახალი პლატფორმა - **G-20** შემუშავდა, ამ ჩარჩო-პროგრამის საფუძველზე მთელი რიგი ქვეყნებისთვის კრედიტორებთან თანამშრომლობის ახალი ფორმატების შექმნა იგეგმება, რაც მათი დავალიანების ეფექტურ რესტრუქტურისა და დაედება საფუძველად.

დასკვნები და წინადადებები. სახელმწიფოთაშორისი თანამშრომლობაში ეკონომიკური ურთიერთობების ახლებური მიდგომები იკვეთება, ინტეგრაციის უნიფიცირებული სტანდარტები ადგილს ქვეყნების ავთენტურ მახასიათებლებს უთმობს, რაც სტაბილიზაციის პროგრამების განხორციელებას ინდივიდუალურად, ცალკეული ქვეყნის ეკონომიკის სტრუქტურის, კრიზისის ტიპის და ეკონომიკური რყევის სიმწვავის გათვალისწინებით მოითხოვს. შედარებით სტაბილური ბაზრების მქონე განვითარებულ ქვეყნებში ამ რყევების კომპენსირება და რესურსების არარაციონალური გამოყენების შეზღუდვა მოქნილი გაცვლითი კურსითაც არის შესაძლებელი, დეფიციტური ბალანსის და სავალო პრობლემების მქონე ქვეყნებში კი, სავალუტო ინტერვენციები და კაპიტალის ნაკადების ეფექტური მართვაა ეკონომიკური წონასწორობის აღდგენის ძირითადი ინსტრუმენტი, ამ მექანიზმებით შესაძლებელია ფულად-საკრედიტო პოლიტიკის მეტი ავტონომიურობის უზრუნველყოფა და შიდა ინფლაციის თვითრეგულირება.

სსფ-ის გათვლებით, საშუალოვადიანი პერიოდისათვის (2021-2025წწ.) საქართველოს ეკონომიკური ზრდის ყველაზე მაღალი მაჩვენებელი ექნება (34.5%) (საერთაშორისო სავალუტო ფონდი, 2020, <https://www.imf.org/en/Countries/GEO>). ამ მიზნით, პირველ რიგში, ბიზნეს-სექტორის განვითარების ხელშეწყობა და სახელმწიფოს მხრიდან მისი მხარდაჭერის ფინანსური მექანიზმების ფართო გამოყენებაა აუცილებელი. ზრდის მაღალი ტემპები და მისი სტრუქტურული ტრანსფორმაციის პოლიტიკა ახალ მოთხოვნებს აყენებს ეკონომიკის რეგულირების მექანიზმების წინაშე, პირველ რიგში ეს ფინანსური ბაზრების სტაბილიზაციას და კაპიტალის თავისუფალი მოძრაობის უზრუნველყოფას ითვალისწინებს. „აღმოსავლეთ პარტნიორობის პროგრამაში“ საქართველოს ჩართულობა თანამშრომლობის ახალ მიდგომებს, კრიზისების მართვის უნიფიცირებული სტანდარტების განსაზღვრას, სახელმწიფოების ანტიკრიზისული

სავალუტო სტრატეგიების კოორდინაციას და კომპლექსური მექანიზმების შემუშავებას ემყარება. მიზნების კოორდინირება და ეროვნული მონეტარული სტრატეგიების ჰარმონიზება უნდა გახდეს გლობალურ გარემოში ქვეყნების ეკონომიკური ფუნქციონირების ძირითადი პრინციპი.

გამოყენებული ლიტერატურის ჩამონათვალი/ბიბლიოგრაფია:

- ტაბატაძე, მ. (2016). სახელმწიფოს პოლიტიკური სტრატეგია ეკონომიკური არასტაბილურობის პირობებში, თსუ, საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია, თბილისი, 480-483 [.http://eprints.tsu.ge/1499/1/Country%27s%20political%20strategy%20during%20the%20unstable%20economical%20environment.pdf](http://eprints.tsu.ge/1499/1/Country%27s%20political%20strategy%20during%20the%20unstable%20economical%20environment.pdf)
- Tabatadze, M. (2020). Priorities of Spatial Economy and Fiscal Mechanism of Decentralisation, (სივრცითი ეკონომიკის პრიორიტეტები და დეცენტრალიზაციის ფისკალური მექანიზმები), Journal of International Economic Research (JIER), vol. 6(1), p.13-22, Latvia, ISSN 2500-9737 <https://irissymposium.wixsite.com/jier>,
- Gentiloni, P. (2020). Eurogroup meeting Press conference, January 20, 2020, European Council.
- Georgieva, K., Pazarbasioglu, C. & Weeks-Brown, R. (2020). Reform of the International Debt Architecture is Urgently Needed, IMF blog, October 1, 2020 <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/10/01/blog-reform-of-the-international-debt-architecture-is-urgently-needed>
- ევროკომისია (2020a). 2021-2027 Long-term EU budget & NextGenerationEU https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en
- ევროკომისია (2020b). The State Aid Temporary Framework https://competition-policy.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Temporary_framework.pdf
- ევროპარლამენტი, სიახლეები (2020). კოვიდ-19, ევროკავშირის 10 ღონისძიება ეკონომიკის დასახმარებლად, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20200625STO82007/covid-19-10-things-the-eu-is-doing-for-economic-recovery>
- Kondratenko, V. & Kostadinoska-Miloseska, S. (2017). Anti-crisis role of the monetary policy in the new European Union member states. Economic Development / Ekonomiski Razvoj, Vol. 19 Issue 1/2, p167-180.
- Krugman, P. (2021). Working Out: Money Isn't Everything. New York Times, Dec3, <https://www.nytimes.com/2021/12/03/opinion/inflation-friedman-money-supply.html>
- Левина, Р.Я. (2002). История экономических учений, в вопросах и ответах. Учебно-методическое пособие М., Инфра-М. Редактор З.К. Зазулина
- საერთაშორისო სავალუტო ფონდი (2020). მსოფლიო ეკონომიკური ზრდის პროგნოზი, <https://www.imf.org/en/Countries/GEO>
- საერთაშორისო სავალუტო ფონდი (2021). Managing divergent recoveries, World economic outlook update, April, 2021 <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/03/23/world-economic-outlook-april-2021>
- საფრანგეთის ბანკი (2020). Survey on the impact of Covid, <https://www.banque-france.fr/sites/default/files/media/2020/10/07/enquete-impact-covid-2020-09-29.pdf>
- CIEC, გლობალური ეკონომიკის მონაცემები (2021a). 2020 წლის სამომხმარებლო ხარჯები <https://www.ceicdata.com/en/indicator/private-consumption-expenditure>
- CIEC, გლობალური ეკონომიკის მონაცემები (2021b). ინვესტიციის წილი მთლიან შიდა პროდუქტში <https://www.ceicdata.com/en/indicator/investment--nominal-gdp>
- Huidumac-Petrescu, C-E. & Popa, A. C. (2016). Macroeconomic strategies for the prevention of economic and financial crisis, Theoretical and Applied Economics Vol. 8, N 1(606), pp.171-182
- www.geostat.ge. 21.03.2022national

REFERENCES

- Tabatadze, M. (2016). Country's political strategy during the unstable economical environment, TSU, International Scientific Conference, Tbilisi, p. 480-483. <http://eprints.tsu.ge/1499/1/Country%27s%20political%20strategy%20during%20the%20unstable%20economical%20environment.pdf>
- Tabatadze, M. (2020). Priorities of Spatial Economy and Fiscal Mechanism of Decentralisation, Journal of International Economic Research (JIER), vol. 6(1), p.13-22, Latvia, ISSN 2500-9737 <https://irissymposium.wixsite.com/jier>,
- Gentiloni, P. (2020). Eurogroup meeting Press conference, January 20, 2020, European Council.
- Georgieva, K., Pazarbasioglu, C. & Weeks-Brown, R. (2020). Reform of the International Debt Architecture is Urgently Needed, IMF blog, October 1, 2020 <https://www.imf.org/en/Blogs/Articles/2020/10/01/blog-reform-of-the-international-debt-architecture-is-urgently-needed>
- European Commission, (2020a). 2021-2027 Long-term EU budget & Next Generation EU https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/long-term-eu-budget/2021-2027_en
- European Commission, (2020b). The State Aid Temporary Framework https://competition-policy.ec.europa.eu/system/files/2022-06/Temporary_framework.pdf
- European Parliament, News (2020). Covid-19: 10 things the EU is doing for economic recovery, <https://www.europarl.europa.eu/news/en/headlines/eu-affairs/20200625STO82007/covid-19-10-things-the-eu-is-doing-for-economic-recovery>
- Kondratenko, V. & Kostadinovska-Miloseska, S. (2017). Anti-crisis role of the monetary policy in the new European Union member states. Economic Development / Ekonomiski Razvoj, Vol. 19 Issue 1/2, p167-180.
- Krugman, P. (2021). Working Out: Money Isn't Everything. New York Times, Dec3, <https://www.nytimes.com/2021/12/03/opinion/inflation-friedman-money-supply.html>
- Levina, PR. (2002). History of economic doctrines, in questions and answers. Tutorial M., Infra-M. Editor Z.K. Zazulina.
- International Monetary Fund (2020). Growth forecast of the world economy, <https://www.imf.org/en/Countries/GEO>
- International Monetary Fund (2021). Managing divergent recoveries, World economic outlook update, April, 2021 <https://www.imf.org/en/Publications/WEO/Issues/2021/03/23/world-economic-outlook-april-2021>
- Banque de France (2020). Survey on the impact of Covid, <https://www.banque-france.fr/sites/default/files/media/2020/10/07/enquete-impact-covid-2020-09-29.pdf>
- CIEC, Global Economic Data (2021). Private consumption expenditure in 2020 <https://www.ceicdata.com/en/indicator/private-consumption-expenditure>
- CIEC, Global Economic Data (2021b). Investment: % of GDP. <https://www.ceicdata.com/en/indicator/investment--nominal-gdp>
- Huidumac-Petrescu, C-E. & Popa, A. C. (2016). Macroeconomic strategies for the prevention of economic and financial crisis, Theoretical and Applied Economics Vol. 8, N 1(606), pp.171-182
- www.geostat.ge. 21.03.2022national